

מסורת הש"ס

^(א) גיטין 5. תענית ט. שטות מט: [פסחים 35:; ט] [פי' שהוא קל כנגליו ערוך], ^(א) רש"א, ^(ד) [לקמן ת,], ^(א) ח"מ מ"ו, ^(ו) [תמומה פ' חתק], ^(ז) ח"מ, ^(ח) [אזוי טי],

הגהות הב"ה

^(א) גמ' נחדש השני בעשרים בחדש נעלה העץ: ^(ב) תוב' ד"ה אלא פי' דילמא לשון כאשר הוא כלומר: ^(א) ד"ה מכלל כי לשמיעין וליצינות לגטייעה וליקרות והס"ד:

מוסף רש"י

אל תקרי ויראו אלא וייראו. ועל לשון זה טעל לשון דהא, לפי שהוא תימנע טעם למה שלמעלה הימנע, למה ויראו לפי שהרי מת אהרן (במדבר כ כס), כי משמש בארבע לשונות. במקום ארבע לשונות הללו נכתב כי נתיבה, במקום אס במקום פן במקום אלא במקום אשר (גיטין צ. ע"ש בארובה) ל' מקס שריץ' לדרוש כי, בין לענין דרשה בין למשמעות המקום, מובל געטו נאחד מהני ארבע לשונות, לשון כי משמע כנסל, וכן וכד וברט ואלי ככלל הני ד' הן, והאי דמי גוע אהרן משמעת כלשון דהא, ושמעינן מינה עומא דקרא דמה טעם מתראו דהא מית, שהרי מת אהרן, וישי לקיט לא אמי למימנע דלא מתנגמית שזי י' צעולס אלא נאחד מהני לשונות, אלא אפילו מתרגס אזי דרשינן משמעייה דהא מית, וטעה הוא דאס כן ואמתוואו מיעני ליה, ויראו כל העדה נמשקל ויראו ראשי הנדים וירכו המים, ויעלו מעל משקן קרב (תענית ט).

רבינו חננאל

וישמע הכנעני מלך עדר, ותנא הוא עדר הוא סיחון, ומה שמועה שמע, שמע כי מת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד, וכתיב ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש וגו', אחרי הכותו את סיחון, שמע מינה אחר מיתותו של אהרן זה הפעשה, וקאי בשבט וקרי לה שנת ארבעים, שמע מינה בראש שנה שמונין ליציאת מצרים לאו תשרי הוא. ואימא ראש השנה אייר. ורחינן לא סלקא דעתך כול'. ואימא סיון ורחינן לא ס"ד כול'. ואקשינן ואימא תמוז ואימא אב ואימא אדר, ולמה הניח אלול ותשרי ומרחשון וכסליו וטבת, לפי שבפירוש דחאם המקרא, הוא שאמרנו מדקאי באב במיתא אהרן

אלא וייראו. נתגלו: **כדריש לקיש**. כי גוע נתינת טעם הוא לדבר שלפניו נתגלו העדה לפי שגוע אהרן. שלשון כי **כד'** לשונות משמש במקרא פעמים בא במקום אס פעמי' בא במקום דילמא שמה פעמי' בא במקום דהא שנותן טעם לדבר פעמים בא במקום אלא וסותר את דבור שלפניו. כי יהיה להם דבר

(שמות יח) כי תפגע (שס ג) כי יקרא

קן (דברים כג) כולן לשון אס הם וכן

כי תצאו (שמות יצ) כי תלכו (שס ג)

כי תכלה (דברים יו) כי תשא (שמות ז)

וכל המשמשין במקום כאשר ובמקום אשר כולן לשון אס הם שמצינו בכמה מקומות אס משמש לשון כאשר ולשון אשר כמו ואם יהיה היוצל (במדבר לו) שהרי בודאי יהיה ואם תקריב מנחת

כזורים (ויקרא ג) הרי זה וכאשר

תקריב שהרי חוצה הוא וכן אס כסף

תלוה (שמות כג) אס יצלענו ממקומו

(איוב ט) המדבר בשלות רשעים. דילמא

כגון כי תאמר בלצנך (דברים ו) שמה

תאמר רצים הגוים האלה לא תאמר

כן לא תירא מהם כי תאמרו מה נרדף

לו (איוב יט) וכי תאמרו מה נאכל בשנה

השביעית (ויקרא כה) כי תראה חמור

שונאך וחדלת (שמות כג) ^(א) (כי תראה

והתעלמת) והרבה כאלו לשון שמה הן.

לא נחקמי כי יראה (בראשית יח) ה"ו

לשון דהא לפי שיראה. ויאמר לא כי נחקמ

טוב. לא תקפוצ את ירך וגו' (דברים טו)

אלא פתוח תפתח: סייט. עייר בן

קוס: **ערוז**. חמור הכר: **ואימא אז**

ואימא אדר. דכל חדשים שבין אז

לשבת פקע לן לעיל מדקאי בלצנך וקרי

ליה שנת ארבעים כו': **מאי שני**.

דהדר כתב פסע אחרת בקרא

בשני מהכל שמוע' דשני לירח

שמונין זו למלכים: **שני נחדש**

נדהיא הוי כתיב ציה. דכתיבי

בכמה מקומות נאחד נחדש וכתיבי

בשנה השלישית צעשור לחודש: **שני**

בשנפ לא אשכחן דכתיב ציה קרא.

דהדר ציה קרא בשני: **תניא כווסיה**

דר' יוחנן. ככולי קראי דאייתי לעיל:

ויצא

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ג. תורה אור השלם

וישמע הכנעני מלך עדר. במדרש^א אמרינן דהיינו עמלק כמו שיעד הפייט צפומון של פרשת זכור כסות ולשון שינה היות כמלך ערד אלל מ"מ דייק שפיר דהוה סיחון קיים מדשינה עמלק עצמו לצא כדמותו וגראה דמההוא דמסעי קא דריש דאי מההוא דחקת הא מפרש דשמע כי בא ישראל דרך האתרים ורש"י לא דק

בפי' חומש:

אלא וייראו בדר"ט. כלומר שנתגלו

לפי שמת אהרן והיינו כלשון

דהא דאי אמרת וייראו לשון ראייה

אין ממיישצ לפרש האי כי בשום^א [אחד]

מהנך בלרבע לשונות מיהו קשיא

דילמא לשון כאשר ^(א) כלומר ויראו

כאשר גוע אהרן כמו ויראו אחי

יוסף כי מת אציהם ויאמרו לו

ישמענו (בראשית ג) ויראו פלשמים כי

מת גזורים (שמואל א ח) ושמה אין

מתישצ כאן כמו צהני והא דמפרשינן

קראי כלשון כאשר כמו כי בא קוס

פרעה (שמות טו) כי תרצו ופריים

(ירמיה ג) אין זה לשון חמישי כדפירש

בקונטרס דכי תצא וכי תלכו כי תשא

כי תכלה וכל המשמשין כלשון כאשר

לשון אס הם משמשין שמצינו בכמה

דוכמי אס משמש כלשון כאשר כמו

ואם יהיה היוצל הרי זה כאשר יהיה

שהרי ודאי יהיה וכן ואם תקריב מנחת

כזורים ה"ז כאשר תקריב שהרי הוא

חוצה ומה שפי' כאן בקונטרס כל

המשמש כלשון אשר לשון אס הם לא

יתכן וצסוף המגרש (גיטין דף ג.)

פירש בקונטרס שהס לשון דהא

וכן עיקר:

אי' דיבאמא אלא דהא. כי ימצא כי

יקרא כי תראה כי תפגע כולם ל'

אס הם וכן רוצס כי תאמר בלצנך אין

שיץ לפרש כלשון אס דהוה משמע

לשון אס תאמר לא תירא הא אס לא

תאמר תירא וע"כ לשון דילמא הוא

כלומ' שמה תאמר בלצנך רצים הגוים

וגו' לא תאמר כן וכן ^(א) כי תאמר מה

נרדף לו וכי תאמרו מה נאכל

כי תראה חמור שונאך כי גוע

אהרן דמשמע לשון דהא והיינו

לשון אשר:

ערד שמו. ופשטיה דקרא ערד

שס המדינה או שס עירו:

וקאי' באייר וקרי ליה שנה השנית.

ואין לומר דקרא דלעיל

להקמת המשכן הוא דקחשיב ולעולם

ר"ה אייר דאמר שנה השנית לג"ש

כדאמר לעיל גזי שנת מ' ושנת כ'

ומיהו הוה מזי לאתויי קרא דפרשת

במדבר סיני ולא הוה כריץ לגזרה שזו

זו דמפרש ציה קרא נאחד נחדש

[השני] בשנה השנית לנאחס מארץ

מצרים (במדבר א):

שנני בשבת לא אשבחן. והא דכתיב

שבת שיהיה יום שני לצרייתו של עולם:

תניא בוותיה דר' יוחנן. לאו אלעזר דר' אלעזר צהן צרייתא וצקרא דר' אלעזר לא סגי דהוה אמינא

דלשלמה ודאי הוי שני לירח שמונין לו למלכותו לפי שעמד בניסן אלל לשאר מלכים לא להכי כריץ נמי דמקיש לתיאחס מצרים:

מבבב' דניסן לאו ראש השנה. אע"פ שיש כמה חדשים בין ניסן לתשרי שיש לומר שהס ראש השנה מ"מ הואיל דאפיקתיה מניסן

אוקמיה אתשרי דאשכחן דהוה ראש השנה לכמה דברים לשמיעין וליצינות ^(א):

1. וישמע הכנעני מלך

ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילתם בישראל וישב מפגזו שבי: במדבר כא א

2. ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל:

במדבר כ כט

3. ויהי בחדש קראשון בשנה השנית באחד

לחדש הוקם המשכן: שמות מ יז

4. ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים

בחדש נגלה הקענ מעל משכן הקענ:

במדבר י יא

5. בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ

מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: שמות ט א

6. ויהי לבנות בחדש השני בשנת ארבע

למלכותו:

דברי הימים ב ג ב

7. ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה

לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הריבעית

בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על

ישראל וכן הבית לוי: מלכים א ו א

8. ויעל אהרן הכהן אל הר הקודש על פי יי וקמת

לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש:

במדבר לב לה

9. ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש

באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל

אשר יי אהו אלוקם: דברים ג א

10. אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי אשר

יושב בחשבון זאת עוג מלך הבשן אשר יושב

בעשתרת באדריע: דברים א ד

11. דברי נחמיה ב ד

בבבב' ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני

הייתי בשושן הבירה: נחמיה א א

12. ויהי בחדש ניסן שנת עשרים

לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין

ואתנה למלך ולא הייתי רע לקפני: נחמיה ב א

רבינו חננאל (המשך)

מקיש שני בתרא לשני קמא, מה שני קמא חדש

אף שני בתרא חדש שמע מינה מדאייר הוא חדש

שני שמונין בו למלכותו, ראש השנה למלכותו ניסן.

תניא בוותיה דר' יוחנן מנין למלכים שאין מונין

להן אלא מניסן שנאמר ויהי בשמונים שנה וארבע

מאות שנה וגו', אמר רב חסדא לא שנו אלא

למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי

מנינן, דכתיב דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש

כסליו [בשנת עשרים] וגו', וכתיב ויהי בחדש ניסן

שנת עשרים לארתחשסתא המלך, וגמר שנת עשרים שנת עשרים לגזירה שוה, מה זה שנת עשרים לארתחשסתא אף זה שנת עשרים לארתחשסתא, ומדקאי בכסליו וקרי לה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי לה שנת עשרים, מכלל דראש שנה שלהם לאו ניסן, דאי לא, שנת עשרים ואחת הוה ליה למיכתב כול' ^(א) ופשוטה היא.

^(א) נראה דחסר וי"ל וממאי דמעשה דכסליו קדים וכו' ולא ס"ד וכו' ופשוטה היא.

והיה צוקר יום שני (בראשית א) מפרש צירושלמי אין למדין מצרייתו של עולם כלומר דלאו אשבת קאי אלא שהיה יום שני לצרייתו של עולם:

תניא בוותיה דר' יוחנן. לאו אלפוקי דר' אלעזר דהא מייטי נמי דר' אלעזר צהן צרייתא וצקרא דר' אלעזר לא סגי דהוה אמינא

דלשלמה ודאי הוי שני לירח שמונין לו למלכותו לפי שעמד בניסן אלל לשאר מלכים לא להכי כריץ נמי דמקיש לתיאחס מצרים:

מבבב' דניסן לאו ראש השנה. אע"פ שיש כמה חדשים בין ניסן לתשרי שיש לומר שהס ראש השנה מ"מ הואיל דאפיקתיה מניסן

אוקמיה אתשרי דאשכחן דהוה ראש השנה לכמה דברים לשמיעין וליצינות ^(א):

1. וישמע הכנעני מלך ערד שמוע שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד ויחל

לחדש השני וגו' ואומר בחדש השלישי לצאת בני ישראל וגו' ואומר ויחל

לבנות וגו' א"ר חסדא ^(א) לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם

מתשרי מנינן שנא' ^(א) דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים וגו'

וכתיב ^(א) ויהי בחדש ניסן שנת עשרי' לארתחשסתא וגו' מדקאי בכסליו וקרי

ליה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי ליה שנת עשרים מכלל דר"ה לאו ניסן הוא

בשלמא היאך מפרש דלארתחשסתא אלא האי ממאי דלארתחשסתא דילמא

למנינא